

JAROSLAV HOŠEK

ARKTICKÝ DENÍK JOSEFA POSPÍŠILA 1872—1874

Weyprechtovy-Payerovy arktické výpravy v letech 1872—1874 se zúčastnilo pět našich krajanů: Julius Payer ze Šanova, jeden z vůdců výpravy, Ota Kříž z Pačlavic u Kroměříže, lodní strojník, Josef Pospíšil z Přerova, topič a pomocník strojníka, a lodní důstojníci Gustav Brosch z Chomutova a Eduard Orel z Nového Jičína.*) Výprava je známa dlouhým nedobrovolným driftem do neznámé severní oblasti Barentsova moře, končícím po 435 dnech u neznámého souostroví; spatřili je poprvé 30. srpna 1873. Objev tohoto souostroví, Země Františka Josefa, byl sice jen náhodný, ale v podstatě potvrdil Šillingovu hypotézu, která na základě studia proudů a driftu ledu v Barentsově moři předpokládala, že „mezi Špicberkami a Novou zemí se nalézají dosud neobjevená země, jež se rozkládá severněji než Špicberky“.***) O Šillingově předpovědi existence souostroví ani o chystané ruské výpravě k němu nebylo Weyprechtovi a Payerovi nic známo. Ale i oni tušili tuto pevninu.***)

Julius Payer popsal průběh své výpravy v obsáhlém cestopise, bohatě ilustro-

*) J. Kuský: Český polárník Ota Kříž (1845—1874). Sborník Československé společnosti zeměpisné, roč. 62 (1957), str. 118—168.

**) N. G. Šilling: Soobrazenija o novom puti dlja otkrytij v Severnom Poljarnom okeaně. Morskij sbornik, 1865, č. 5, sv. 78, neofic. část, str. 213—224.

N. G. Šilling: O snarjaženii učenoj ekspedicii v naši severnyje morja. Izv. Rus. geogr. obšč., sv. VI, 1870, č. 5, str. 153—161.

Doklad komisií po snarjaženiju ekspedicii v severnyje morja, sostavlennyj P. A. Kropotkinym při sodějstvii A. I. Vojejkova, M. A. Rykačeva, N. G. Šillinga, F. B. Šmidta i F. F. Jaržinskogo. Izv. Rus. geogr. obšč., sv. VII, 1871, č. 3, str. 29—117. — Předsedou této komise byl Šilling. Výpravu chystala Ruská geografická společnost; neuskutečnila se, ježto petrohradské ministerstvo financí odepřelo podporu.

Citováno podle B. A. Kremera: Kak bylo predskazano suščestvovanije Zemli Franca-Josifa. Letopis Severa II, 1957, str. 147—150, AN SSSR, Moskva 1957.

***) „Z našeho nejsevernějšího bodu plavby jsme pozorovali velmi jisté známky země: ubývající hloubku, led se suti, mnoho plovoucího dříví, utržené mořské řasy a konečně šest kajek, které letěly ze severu na jih.“ (Weyprecht ve své zprávě vídeňské Akademii věd ze 7. 12. 1871 o Weyprechtově-Payerově předběžné polární výpravě 1871.)

„Že v nejnvtřnější polární oblasti musí být ještě neobjevené pevniny, učí pozorování Parryho z r. 1827 i naší předběžné výpravy z r. 1871, neboť obě výpravy se setkaly s ledovými horami pokrytými suti, se zvířaty, která se zdržují jen v blízkosti země, se dřevem pokrytým bahnem, s chaluhami a shledaly ubývající hloubku moře.“ (Payer v dopise vídeňské „Neue Freie Presse“ z plavby na sever v červnu 1872. — Petermanns geogr. Mitteilungen 1872, str. 361.)

vaném dřevoryty podle Payerových kreseb z Arktidy.*) V Payerově putavém líčení arktické odyssey a průzkumných cest na panenském souostroví jsou však určité nedostatky: zeměpisný výtěžek svých cest Payer uvádí mnohdy stručně a kuse, život a unikající naděje mužů na zamrzlé lodi v nekonečném driftu do neznáma vidí v pohledu pochopitelně poněkud jednostranně. Ne-pochybně byla morálka a uvědomělá kázeň polárníků na „Tegetthoffu“ vynikající a „povznesena nad vši chválu“. Byly ale i chvíle duševních krisí, byly chvíle, kdy strach a beznaděje se otupovaly alkoholem, byly trampoty a nesnáze, které Payer sice dovede s porozuměním naznačit a i s humorem překlenout, o jejichž holých podrobnostech bychom se však spíše dočtli v denících prostých členů posádky. Tyto záznamy by mohly být dobrým doplňkem Payerova cestopisu. Orlův deník by pravděpodobně rozšířil Payerovu zprávu o hlavní průzkumné sáňové cestě.

Všech pět našich krajanů si psalo na výpravě deníky. Payer v cestopise uvádí úryvky ze svého deníku. Obširný výťah z Křížova deníku vydal knižně jeho bratr Antonín již v r. 1875. V překladu prof. dr. J. Kuského byl uveřejněn r. 1957 ve Sborníku Československé společnosti zeměpisné.**) Z pojednání Gustava Brosche „Die österr.-ung. Polarexpedition unter Weyprecht und Payer 1872—1874“ v Gedenblätter der k. u. k. Kriegsmarine, IV. sv., 2. vyd., Pula 1910, je patrné, že zde Brosch také použil svých zápisků z výpravy. V knižním vydání Křížova deníku se v doslovu cituje Orlův deník, a to podle výňatků, jež koncem roku 1874 otiskla vídeňská Neue Illustrierte Zeitung. R. Melcher, který v novojičínském časopise Das Kuhländchen uveřejnil r. 1923 životopis Eduarda Orla, cituje tam Orlovy dopisy příbuzným do Nového Jičína, ale Orlův deník zřejmě neměl po ruce.***) Orel to byl, který na Payerově saňové cestě na nejzazší sever první spatřil „zemí“, domněle nad 82° s. š. Jeho deník mohl by snad přispět i k objasnění, jak došlo k chybnému zakreslení ostrovů Bílé země, kterou po 21 letech znovu objevil Fridtjof Nansen.****) Originály arktických deníků Payera, Brosche a Orla se u nás sotva najdou. Payer žil v Německu a Paříži; své stáří prožíval sice ve Vídni, ale rodina po rozchodu zůstala v Paříži a děti se pofrancouzštily. Payerovy rukopisy zůstaly po jeho smrti (1915) asi ve Vídni, pokud nepřišly již dříve do Paříže, kde syn Jules de Payer se chystal ještě za otceva života v jeho stopách na Daleký sever†) Brosch zemřel r. 1924 ve Štýrském Hradci, kde žil na odpočinku jako viceadmirál v. v. Jeho literární archiv přešel tedy do vlastnictví dcery v Rakousku. Eduard Orel zemřel předčasně r. 1892 jako správce

*) Julius Payer, Die österreichisch-ungarische Nordpol-Expedition in den Jahren 1872—1874, nebst einer Skizze der zweiten deutschen Nordpol-Expedition 1869—1870 und der Polar-Expedition von 1871. — Mit 146 Illustrationen und 3 Karten. — Wien 1876. — Stran 106 (úvod) a 696, z toho 458 se přímo týká výpravy v r. 1872—1874. — Nakladatelství Orbis v Praze vydává překlad tohoto cestopisu.

**) Originál Křížova deníku měl, popř. snad ještě má, jeho prasynovec, žijící nyní v NSR. Podrobněji o tom se zmiňuji v článku „Český hrob na dalekém severu“ v měsíčníku Lidé a země, roč. 1966, č. 1.

***) V okresním vlastivědném muzeu v Novém Jičíně se nachází jediná památka na Eduarda Orla: ozdobný jídelní lístek z banketu na rozloučenou v Geestemünde z 12. června 1872.

****) J. Hošek: Julius Payer, geograf a malíř Arktidy, 1841—1915. Lidé a země, 1965, č. 10.

†) Teprve v září 1913 mohl uskutečnit průzkumnou plavbu z přístavu Saint Servan do Severního ledového oceánu. První světová válka znemožnila další počiny.

císařského zámku Miramare u Terstu. Jeho druhá manželka pocházela z Vídeňského Nového Města a je tedy pravděpodobné, že Orlovi synové žili pak s matkou v Rakousku. U nich by bylo nutno hledat Orlovův deník z Arktidy.

Po dlouhém pátrání podařilo se mi zjistit osobní data i životní osudy Josefa Pospíšila a jeho rodiny a získat též jeho deník z Weyprechtovy-Payerovy výpravy 1872—1874. To však je jediná památka na Pospíšilův pobyt v Arktidě, jež se dochovala. Poslední žijící člen Pospíšilovy rodiny, jeho snacha paní Alexandra Pospischillová ve Vídni, neví o tom, že by její tchán něco o Arktidě byl napsal. V Rakouské národní knihovně ve Vídni se také nenašlo nic o tom, že by Josef Pospíšil nebo jeho syn o této výpravě něco publikovali.

Arktický deník Josefa Pospíšila je útlý sešitek nelinkovaného papíru, bez desek, formátu 98×162 mm. Čítá 36 listů. 55 stran je hustě popsáno denními záznamy, na dalších 3 stranách jsou tužkou psané poznámky, obsahující 7 otázek a odpovědí o vlastnostech páry a jejím využití a o vzdušném tlaku. Josef Pospíšil psal svůj deník pouze německy. Jeho němčina není bez chyb, je také výrazově dosti chudá a prostého slohu; nicméně převyšuje obvyklou vojenskou znalost němčiny již svou zásobou knižních výrazů. Snad krejčovský mistr Antonín Pospíšil v Přerově posílal svého syna do německé školy, aby se brzo naučil německy — v městech Hané vládli tehdy Němci a české školy byly odstrkovány. Snad se mladý Josef učil řemeslu — byl strojním zámečnickem a soustružníkem kovů — v průmyslovém Vídeňském Novém Městě, kde, jak dosvědčuje jeho deník, měl dosti přátel a známých. Pospíšil psal deník ve věku 22 až 24 let (byl pravděpodobně nejmladším členem výpravy) a deník byl asi jeho první větší písemností. Při posuzování obsahu a slohu deníku je nutno k tomu přihlídnout. — Sešitek je bez podpisu; Pospíšilovo autorství dokazuje obsah.

Deník je psán drobným a úhledným švabachem, někdy však značně rozkolísaným. Až k počátku 8. strany, tj. do konce července 1872, používal Pospíšil duběnkového inkoustu, pak methylvioletového (připravovaného zřejmě „z prášku“, takže písmo není stejnoměrně syté); na zpáteční cestě do Evropy, tedy od 20. května 1874, psal ovšem tužkou.

Deník počíná dnem 13. června 1874 a končí dnem 27. srpna 1874. Jednotlivé denní zápisy jsou většinou stručné, často se omezují pouze na kusé meteorologické údaje, jsou však vedeny až do 20. února 1874 pečlivě den po dni. Potom až do 19. května nejsou žádné záznamy (důvod není patrný) a další soustavné poznámky končí už 31. května. Následují ojedinělé zprávy z 10. července a 10. srpna a potom, jako by nejtěžší a úzkostné dny plavby na otevřených člunech Barentsovým mořem Pospíšila vyburcovaly opět k zaznamenávání pohnutých událostí před záchranou (od 15. do 19. a od 25. do 27. srpna). Nepopsal tedy pohříchu svou saňovou cestu po Zemi Františka Josefa, kterou vykonal s Payerem a 5 druhu od 10. do 15. března 1874. Payer se o něm nevyslovuje pochvalně. Pospíšil se vydal na cestu s rozedmou plic, trpěl nadmíru mrazem, omrzly mu ruce. O poznámky z cesty se nepokusil ani dodatečně, třebaže pro vyplnění tříměsíční mezery si v sešitku rezervoval čtyři prázdné strany. Do této velké mezery v deníku spadají také další dvě Payerovy průzkumné saňové cesty a i smrt Oty Kříže, jeho bezprostředního představeného a krajana z Hané. Nepodaří se už asi zjistit, co bylo příčinou tak dlouhé odmlky.

Na rozdíl od knižního vydání Křížova deníku a ovšem i Payerova cestopisu podává Pospíšilův deník každodenní charakteristiku povětrnosti, a to zpra-

vidla: teplotu vzduchu (v R^0), směr a sílu větru (ne vždy v souladu s Beaufortovou stupnicí), oblačnost a povahu srážek (bez doby trvání a množství). Data nebývají úplná a vcelku nevyhovují ani požadavkům, jaké se kladou na meteorologickou stanici nižšího řádu. Je otázkou, odpovídají-li vždy přesně skutečnosti. Pospíšilovy údaje se totiž často neshodují s údaji Payerovými ani Křížovými. Z deníku není patrné, zda se Pospíšil opíral výhradně o pozorování meteorologické stanice výpravy. — Několik příkladů:

12. 9. 1872. Čtvrtek. Ráno -6^0 , slabá mlha. V poledne $-2,5^0$. Odpoledne slabé sněžení.
31. 10. 1872. Čtvrtek. -28^0 . Jasno. Na obzoru je vidět pouze zář vycházejícího slunce. Noc začíná. Led klidný.

25. 1. 1873. Sobota. V noci $-0,5^0$, ve dne $+2,4^0$.*) Odpoledne zataženo. Vichřice je

26. 5. 1873. Pondělí. $+0^0$. Jasno. Dnes je zatmění slunce, trvající od $12\frac{1}{2}$ do 3 hodin odpoledne. Slunce zakryl z jedné třetiny měsíc.

2. 1. 1874. Neděle. Zataženo. Silný východní vítr se sněhem. -30^0 až -36^0 .

Ani po jiných stránkách zeměpisný výtěžek z Pospíšilova deníku nebude valný. Ve třech případech zeměpisná poloha udávaná Pospíšilem nesouhlasí s Payerem [17. 9. 1872, 2. 1. a 24. 5. 1873]. Pospíšil si všímá země i lidí v Norsku, o Nové zemi si však nepoznamenal ničeho.

3. 7. 1872. Středa. Ráno ve 4 hodiny jsme se dostali až k Lofotskému přístavu**) a čekali až do 8 hodin na lodivoda. Jakmile přišel, vpluli jsme do tromsøského fjordu. Kraj je plný rybářů, kteří loví tresky. Na východním okraji ostrova je vidět na pobřeží četné malé kamenné domky. Okolo domků je plno stojanů s rybami na sušení. Obě strany fjordu tvoří vysoké hory a skály.

4. 7. Čtvrtek. Deštivo. V 10 hodin večer jsme vpluli do přístavu Tromsø.

5. 7. Pátek. Časně zrána připlula jedna laponská kožená bárka. Na loď přišli Laponci ve svých oblecích ze sobí kůže. Tento tak neohrabaný a polodivoký lid dělal na nás divný dojem. Laponci donesli na prodej soby. V 7 hodin ráno přinesl rakouský konsul na loď dopisy. Dostal jsem dopis od Fany, spolu s její fotografií, a od Kathi. Tato novinka mne na chvíli rozveselila. Mezitím přišly také četné návštěvy z města. Město je malé, čítá asi 3000 obyvatel, má dva kostely, evangelický a katolický. Okolí je půvabné. Četné lesy a houštiny.

O objevu Země Františka Josefa a o prvním výstupu na Wilczkův ostrov má jen stručné zápisy:

30. 8. 1873. Sobota. Pěkně. -4^0 . Mírný východní vítr. V poledne v 1 hodinu byla k naší veliké radosti objevena země ve vzdálenosti 24 námořních mil. Země se táhne od západu k severu. Je vidět velké ledovce a mysy. Bližší popis země se uvádí zvláště.***)

31. 8. Neděle. Pěkně. -4^0 . V poledne $-0,4^0$, na slunci až $+30^0$. Dnes jsem udělal vycházku k nově objevené zemi. Byla pojmenována jménem J. V., Zemí Františka Josefa. Dnes jsem viděl zemi docela zřetelně.

2. 11. Neděle. Jasno. Slabá chumelenice. -17 až -24^0 . Dnes jde na vycházku na pevninu druhá polovina posádky, mezi nimi i já. Umístili jsme tam rak.-uh. vlnjku a vystřelili salvu. Takto jsme jménem J. V. zabrali zemi.

Zaznamenal si nález „zlata“ na ledové hoře se sutí a úlovek neznámých ptáků, o němž se nedočteme ani u Payera, ani u Kříže:

25. 8. 1873. Pondělí. Pošmurno. Mírný východní vítr. -1^0 až $+1^0$. Dnes velitel přinesl několik kusů zlaté rudy z černé hory, která leží dvě a půl hodiny daleko.

14. 9. 1873. Neděle. Silný déšť. Jihovýchodní vítr. $-0,5^0$. Orasch zastřelil malého tuleně. Dnes střelil Klotz dva ptáky, dosud přírodopisu neznámé. Dostali jméno širokoocasý příživný racek.****) Dnes jsem dostal od Kříže láhev koňaku.

*) Payerův cestopis str. 99: maximum koncem ledna $-1,8^0R$.

značně slabší. Kurdžijí ubývá.

**) Omyl s přístavem Tromsø. Vpluli do Malangenfjordu.

***) Nenalezl jsem jej.

****) V originále doslovně: Breitschwanzige Schmarozer Möwe. Pravděpodobně chaluha příživná (*Stercorarius parasiticus*), která v prvních rozpacích při určování snad byla považována za neznámý druh.

Pokud jde o průběh plavby a driftu, o náporu ledu, boj lodí a lidí s ledem, najdeme zpravidla výstižnější a úplnější popis v Payerově cestopise a i v Křížově deníku. Některá místa z Pospíšilova deníku:

29. 6. 1872. Sobota. Jasno. Vichřice začíná poněkud polevovat. Velmi bouřlivé moře. Celá paluba je v nepořádku: uhlí, dřevo, saně a jiné věci lítají po palubě. Vlny se valí až dolů do kajut. Ve svých lůžkách se musíme zabarikádovat, abychom nevypadli. Dnes slavím své narozeniny, Všemohoucí chraň, aby mne mnoho takových dní nepotkalo.
27. 7. Sobota. Silný východní vítr, -4° . Velké tabulovité kry narážejí na loď strašnou silou. Vítr žene hustý sníh. Večer zastřelil velitel Payer 15 alkounů a kajek; námořníci na jole je vytáhli z moře.
29. 7. Pondělí. V 8 hodin rozdělá oheň, v 10 hodin se pokračovalo v cestě parou. Je to skvělá zábava, každých dva až pět metrů cestovat s bidlem dopředu a dozadu, aby se zabránilo narázům ledu.
30. 7. Úterý. Ve 2 hodiny ráno uhašen oheň. Ze všech stran nás obklíčil led; nikde ani kousek volného moře, co naše oko dohlédne.
2. 8. Pátek. Ráno dešť, $+2^{\circ}$. Led taje. Připravuji stroj k plavbě. Odpoledne ve 4 hodiny severozápadní vítr; všechny plachty napjaty, abychom se vyprostili. V 7 hodin se začíná loď pohybovat. Ani ne po 5 metrech zůstává stát, zadržena hustými masami ledu. Teplota -4° . Ve 12 hodin*) začíná pracovat stroj.
3. 8. Sobota. Pronikáme mezi hustými masami ledu, za strašného praskotu a hřmotu ledových ker. Pomalu se prodíráme z ledu ven. V 10 hodin končí plovoucí led. Dostáváme se do volné vody. Velitel střelil velkého tuleně. V poledne ve 12 hodin uhašen oheň, až na další plujeme pod plachtami. Jsme ve vzdálenosti 2 námořních mil od Nové země. $+10^{\circ}$ R.
2. 9. Pondělí. Voda v kotli zamrzla. Proto v neděli večer se musil pod kotlem rozdělat oheň, aby se předešlo roztržení kotle. V poledne ve 2 hodiny voda z kotle vypuštěna. Odpoledne celá posádka se klouže na ledě. Večer se led začíná pohybovat.
4. 9. Středa. Ráno $-5,5^{\circ}$, v poledne 0° , ve stínu -3° . Večer -8° . Po celý den bezvětří. Pěkně. Dnes se na ledě vyvažuje tulení tuk. Večer lidé vyřezávají pilou kormidlo z ledu.
9. 9. Pondělí. Ráno až -13° , v poledne -5° . Ráno začal silný severní vítr, který uvádí led do pohybu a žene nás dál od země jihu.***) Večer jsme byli zahnáni spolu s ledem 12 mil na jih.
11. 9. Středa. Vítr se utišil. -7° . Pěkný den. Ježto trhací pokus byl neúspěšný, tak se pokoušíme led vyřezávat pilou. Dne značně ubývá. O půl páté východ a o půl osmé západ slunce. Dnes v 10 hodin večer jsme uviděli první polární záři. Vítr nás žene pryč ve vzdálenosti 14 mil od země.
12. 10. Neděle. Ráno pěkně. V $7\frac{1}{2}$ hodiny začíná se led okolo lodí pohybovat a za strašného praskotu sunout na loď. Naše ledová deska, jež nás až dosud chránila před rozdrčením, je teď rozbita na kusy. Pracujeme seč naše síly stačí, abychom loď zachránili; každou chvíli myslíme, že ji led rozmáčkne. Všechno, co je potřebné k záchraně, je pohotově, abychom se v každém okamžiku mohli zachránit jinou stranou.***) Odpoledne tlak ledu povoluje. Loď se držela statečně; všechna čest patří továrně, ve které se dělala.
14. 10. Úterý. Ráno ve 2 hodiny víchř zesílil, hvězdání a praskot ledu je čím dál horší. Polovina (posádky) musila proto vstát a pracovat na ledě. Ráno byl led, který se nakupil (k lodí), odstraněn. Led postrkuje lodí sem a tam. Odpoledne trochu klidnější.
20. 11. Středa. -26° . Led tlačí na před lodí, na levé straně je tlak největší. Mladý led, jenž se utvořil na puklině, suně se pod loď a zdvíná ji. Led, co leží na pravé straně lodí, klade pořádný odpor. Tím, že se led podsouvá, loď se vždy více zdvíná.
22. 1. 1873. Středa. $-2,4$ až -5° . Zataženo, jižní vítr. Ráno se led začíná sunout okolo lodí; vrší se na hory do výšky asi 30 stop. Ztrácíme 50 uhelných briket****) a stan,

*) V noci.

**) Podle Payera (str. 28) byl to severovýchodní vítr a zatlačoval loď k západu; podobně i Kříž (10. 9. 1872).

***) Podle Křížikova deníku (13. 10. 1872) byl největší tlak ledu na pravoboku.

****) Brikety velkých rozměrů.

- kde velitel konal pozorování. Stan také nemohl být zachráněn, protože nápor ledu byl náhlý. V poledne led klidný.
31. 1. Pátek. Vichřice zuří s největší zbesilostí. Občas rachotí led. V 5 hodin se rozpoutává strašlivý nápor ledu; u přídě lodi hromadí hory. To trvá čtvrt hodiny, potom klidno. —14⁰.
4. 6. Středa. Mlha. —4⁰, na světelné straně +15⁰. Večer sněžení. Denně se horlivě pracuje na ledě, dopoledne od 7 do 11 hodin, odpoledne od 2 do 6 hodin, abychom loď dostali do vody.
7. 10. Úterý. Severozápadní vichřice se sněhem. —8⁰. Asi sto kroků od lodi vichřice drtí led a vrší ledové hory. Každou chvílí se led kolem nás s rachotem láme. Jsme v pohotovosti.

Novinkou je, že pily na led zhotovoval Pospíšil. Píše o tom:

26. 6. 1873. Čtvrtek. Pošmourno. —0,5⁰. Dnes dělám pilu na led z plechu uhelného skladiště. Východní vítr.
28. 6. Sobota. Slabá mlha. —2⁰. Dnes jsem s pilou na led hotov. Velitel je velmi spokojen.
16. 7. Středa. Jínovatka. —1⁰ až +4⁰. Večer mlha. Dnes lidé ztratili půlku pily, (kterou) jsem udělal; (spadla) do moře. Děláním ihned druhou, o půl třetí hodině ráno jsem hotov.
17. 7. Čtvrtek. Mlha. +1⁰. Dnes mne velitel pochválil za novou pilu.
- Jinak o své práci nepíše Pospíšil často. Viz např. výše uvedené zápisy z konce července, ze srpna a září 1872 a z dalších jeho poznámek:
15. 4. 1873. Úterý. Jasno. —18⁰. Dnes jsme začali s přípravou stroje na toto léto, čištění kotle atd.
23. 6. Pondělí. Oblačno. +2⁰. Odpoledne pěkně. Dnes jsem pumpoval vodu do kotle.
25. 6. Středa. Pěkně. +3⁰. Mírný východní vítr. Dnes se zkoušel lodní stroj. Všechno na něm bylo dobré, až na nějaké maličkosti.

Kříž se rozepisuje o své práci mnohem obšírněji. — Ta ké o svých pocitech se Pospíšil zmiňuje málokdy. Nicméně neskrývá obavy a stesk i nespokojenost. Viz výše zápisy z 29. 6. 1872, 5. 7. 1872 a dále:

13. 7. 1872. Sobota. V 9 hodin ráno jsme se odebrali na pevninu. Měli jsme katolické bohoslužby v katolickém kostele. Ve městě jsme zůstali až do poledne. Já jsem při této příležitosti spotřeboval svůj poslední haléf a sehnal si pořádnou opičku. Odpoledne jsem měl s velitelem roztržku; žádal jsem mermomocí, aby mne dopravili na břeh (v orig.: ausgeschifft zu werden). Ježto je příliš málo času, nemůže se k mému přání přihlédnout.
14. 7. Neděle. V noci o půl jedné vyplouváme z tromsöského přístavu. Měl jsem notnou kocovinu, přesto jsem konal svou práci řádně. Ve 4 hodiny odpoledne se uhasil oheň, až na další plujeme pod plachtami. Dal jsem na poštu 3 dopisy, a to Fany, Kathi, bratrovi*).
27. 8. 1873. Středa. Silný severoseverozápadní vítr s deštěm. Odpoledne mlha. Mé jmeniny jsou smutné.**)
24. 12. Středa. Dnešní Štědrý večer končil skandálem o půlnoci, jak lidé byli opilí. Moje dárky nestojí za to, abych je tu oznamoval. Zataženo. Jihojihozápadní vítr. —9 až —10⁰.
25. 12. Čtvrtek. Následkem skandálu, který se stal v noci, neměli jsme dnes žádné sváteční jídlo a žádné nápoje. —9 až —11⁰. Večer jasno.
17. 2. 1874. Úterý. Zataženo. Slabý severovýchodní vítr. —24 až —26⁰R. Dnes poslední masopust — nic.
10. 7. 1874. Dnes je 51. den našeho odchodu z lodi. Od lodi jsme vzdálení sotva 10 mil, neboť led mezitím s námi udělal 10 mil nazpět. Takový postup je velmi pochybný. Naší potravou je hlavně tulení maso a tulení tuk. Další cestování není možné ani se saněmi, ani se čluny, neboť kam až oko dohlédne, sotva je někde větší kra než 4

*) Fany Možná, Vídeň; Kathi Loserová, Vídeňské Nové Město; za „bratrovi“ následuje hustě přeškrтанé jméno, snad příjmení „Možný“. Toto příjmení psal P. vždy správně česky.

**) Josefa z Calasanzý dne 27. srpna.

až 6 čtverečných sáhů velká. Všechno to je na malé kusy roztráštěný led, kterým se nedá proniknout ani po vodě. Nepřijde-li touto dobou pořádný severozápadní nebo severní až severovýchodní vítr, jenž by tuto rozlámaninu zatlačil k jihu, pak mám málo naděje, že někdy Evropu uvidím.

Není divu, že Pospíšil po příkladu starších hledal zapomenutí a útěchu v alkoholu a s potěšením si zaznamenával každý mimořádný příděl lihovin.

Pospíšilovu zápisu z 13. 7. 1872 bylo by možno rozumět i tak, že v poslední chvíli chtěl výpravu opustit vůbec. Ale po 772 dnech po této příhodě se návrat do Evropy stal reálným. Pospíšil o záchraně na Nové zemi píše:

15. 8. 1874. Dnes ráno ve 3 hodiny jsme opustili hranici ledu. Den je horký; na slunci +32⁰R, moře +1⁰. Veslujeme po celý den.

16. 8. Ráno ve 4 hodiny jsme měli v dohledu Novou zemi. Počasí příznivé.

17. 8. Hustá mlha. Tím se stalo, že jsme minuli své skladiště proviantu. Večer, když se mlha trochu rozptýlila, jsme viděli, že jsme 30 mil jižněji než skladiště.

25. 8. Večer v 7 hodin jsme se nacházeli u Zátoky prachového peří.*) K svému největšímu překvapení jsme uviděli u pobřeží plout člun. Od posádky jsme se dověděli, že v zátocě kotví dvě lodi. Každý se opřel s dvojnásobnou silou do vesel, jen aby byl dříve u lodi a vysvobozen z otrocké práce. Střílelo se z radosti a jásavě výskalo. V 8 hodin večer jsme připluli k lodi. Kapitán a mužstvo nás přijali přívětivě a hostili nás.

26. 8. Dnes byla uzavřena smlouva s kapitánem ohledně naší přepravy do Evropy. Kapitán požadoval velkou sumu, ježto má teprve polovinu nákladu ryb, a tak by ztratil letošní lov. Po dlouhém debatování byla přeprava dohodnuta za 1200 rublů a tři čluny s výstrojí.

27. 8. Ráno ve 2 hodiny se zvedl příznivý vítr. Lidé pracují pilně, aby stáhli své sítě. V 8 hodin jsme zdvihli kotvy a vyplouváme ze zátoky.

Pospíšilovu datování je v těchto dnech o jeden den vyšší než Payerovo. Podle Payera odppluli z Nové země 26. srpna.

O své ne-noci psal Pospíšil skoupě:

2. 3. 1873. Neděle. Ráno severovýchodní vítr. —25 až —30⁰. Dnes mne vyšetřoval doktor; zjistil u mne rozedmu plic. Musím denně pít rybí tuk, pracovat mi bylo na několik dní zakázáno.

4. 7. 1873. Pátek. Jsem nemocen, horečka.

5. 7. Sobota. Totéž.

6. 7. Neděle. Zataženo. Bezvětří. —4 až —6⁰. Dnes jsem se uzdravil. Odpoledne mlha.

O Pospíšilově upřímnosti svědčí, že netajil své rozepře a hádky ani pokárání nadřízených; viz zápis z 13. 7. 1872 a dále:

16. 12. 1872. Pondělí. Jasno, —25⁰; večer —27⁰. Mírný východní vítr. Večer jsem měl spor s Carlsenem, hrozil jsem mu ze žertu jirchářským nožem. Ten si šel stěžovat k veliteli; ten mi pořádně vyčinil, ačkoli jsem měl docela pravdu.

16. 2. 1873. Neděle. Jasno. —29 až —30⁰. Dnes dopoledne jsem měl spor s Křížem. V 11 hodin se ukázaly známky slunce.

3. 7. 1873. Čtvrtek. Jasno. +4 až +6⁰. Dnes jsem měl hádku.

9. 8. 1872. Pátek. Ráno ve 2 hodiny se dostáváme z ledu. Oheň uhašen. U pobřeží Nové země je vidět velrybářskou loď. Dnes jsem měl s velitelem nepříjemnost. Chce mne potrestat srážkou 1/5 platu kvůli špatným, nepatrným knotům.

Případ se starým a zasloužilým norským kapitánem Carlsenem nestaví však Pospíšila do příznivého světla. Zapsal si Pospíšil své spory a nedostatky všechny? Bezděky napadá otázka, koho měl Weyprecht na mysli, když před vyplutím z Tromsø v posledním dopise dr. Augustu Petermannovi napsal: „Mezi mužstvem jsou jen dva, kteří se mi nelíbí, jinak mám samé pevné chlapy, znamenité námořníky“.*)

Weyprechtova-Payerova expedice se těšila ze všech arktických výprav nej-

*) Německý název Dunen-Bai Pospíšil zkomolil na „Tunis-Bai“.

**) Petermanns geogr. Mitt. 1872, str. 360.

- více pozornosti medvědů. O nich a o lovu vůbec píše i Pospíšil často. Z jeho záznamů uvádím některé, jež líčí nebezpečná ohrožení.
10. 10. 1872. Pátek. —9°, večer —12°. Dopoledne si hrál Payer se psem na ledě. Najednou pes začne výt, Payer se dívá kolem, asi z deseti kroků přichází k němu medvěd. Při útěku na loď ztratil Payer čepici. Nato následovala prudká palba, medvěd však nebyl usmrčen, třebaže dostal několik kulek do kožichu.
29. 1. 1873. Středa. Pošmourno. Mírný jihovýchodní vítr. —15°. Večer v 9 hodin přišel k loď medvěd. Námořníci, kteří byli na ledě, ho pro velkou tmu nezpozorovali. Naši psi naň zaútočili. Kříž na medvěda vystřelil. Ten vzal do zaječích a sebral s sebou psa Matočkina, který mu na útěku právě přišel do cesty.
30. 1. Čtvrtek. Vichřice zuří dále. Dopoledne Payer, Brosch a Tyroláci se vydali uprchlého medvěda hledat. Našli ho hodinu daleko pod jedním ledovým kopcem **snídat na psu, kterého na útěku včera sebral. Medvěd byl vybojován několika výstřely.**
22. 4. Úterý. Ráno ostrý severozápadní vítr se sněhem. —10°. Večer jasno, bezvětří. Dnes ve 4 hodiny ráno chtěl jeden mladý medvěd vykonat návštěvu u Orla ve stanu pozorovací stanice. Námořník Katarinič medvěda objevil, když medvěd byl u vchodu, a ihned spěchal Orlovi na pomoc s puškou. Námořníkovu volání přimělo Orla, aby vyběhl ze stanu. Medvěd se proti Orlovi postavil na zadní nohy. Ten ve spěchu hodil medvědu svou čepici, aby ho obelstil. To se také podařilo, takže Orel mohl se utéci [tam, kde] byl námořník s puškou. Několika výstřely obou byl medvěd skolen.
13. 5. Úterý. Jasno. —8 až —9°, na slunci ve 2 hodiny +15°. Ráno byl námořník Stiglic na ledě. Nepozorovaně přišel na něho medvěd. Stiglic nemoohl ani vpřed, ani vzad. Na jeho křik přispěchal Carlsen. Medvěd se nyní obrátil proti Carlsenovi, aby ho napadl. Ten mu mezitím prostřelil hrud; medvěd padl mrtev na zem. Tak z toho oba šťastně vyvázli ze zdravotu kůží.
24. 6. Úterý. Jasno. +2,4^o. Dopoledne o půl čtvrté hodině byl zastřelen medvěd. Tohoto medvěda býval by velitel mohl při pronásledování draho odpykat, kdyby ho našťěstí nebyl Payer neskolil. Velitel byl ani ne 2 kroky od medvěda a neměl už v kapse žádný náboj.
24. 10. Pátek. Jasno. Slabý severozápadní vítr. —12 až —14°. Dnes ráno přišel medvěd asi na 15 kroků ode mne, když jsem byl na záchodě, aniž jsem ho postřehl. Orasch medvěda zpozoroval, s Orlem na něho vystřelili a nezasáhli ho. Medvěd upláchl.
- Mnohá místa deníku nám přibližují život posádky „Tegetthoffu“ s řídkými mimořádnými událostmi a svátečními dny; jim Pospíšil věnuje zvláštní pozornost. — Několik ukázek:
7. 7. 1872. Neděle. Dopoledne se pracovalo. Dopoledne jsem měl vycházku. Každý muž dostal jeden rakouský tolar na útratu. Bohužel je tu podivné policejní nařízení, že od soboty 5 hodin večera až do pondělí 8 hodin ráno všechny obchodní a hostinské místnosti musí být uzavřeny. Ten, kdo překročí tento zákon, hostinský nebo obchodník, který ve svém domě bude něco čepovat, se trestá peněžitou pokutou 5 až 100 speciestolarů*) a úplnou ztrátou obchodu. Potápěč vzal naše lidi do svého bytu za městem a naléval jim nápoje. Někteří z nich si naplnili hrdla tak, že se úplně opili. (Policie) je žádala, aby se chovali tiše, poněvadž je zde přísně zakázáno na ulici rušit klid. To ale nepomohlo, až jeden byl zatčen a druhý utržil od policisty ránu na hlavě. Já jsem udělal procházku v okolí. Poloha je příjemná. Domy jsou plné trések. Celé město je čítit rybami.
31. 12. Úterý. Zataženo. —22 až —23°. Vichřice trvá dál. Večer vítr zeslábl. K večeri vypukl v městě požár. Vydali jsme se ihned na pevninu, já jsem vzal s sebou palubní čerpadlo. Naši lidé pracovali pilně. Město je nám zavázáno díkem, že oheň nenadělal další škody. Ve 4 hodiny jsme živel zdolali natolik, že se už nebylo čeho obávat, a vrátili jsme se na loď. Večer přišel na loď konsul, aby se poděkoval jménem města za naše úsilí.
28. 7. Neděle. [Pcpisuje lov tuleně a poznamenává, že jeho maso je černé a nevelmi chutné.] — Hloubka moře 150 metrů. Nacházíme se u pobřeží Nové země. Večer nás úplně obklíčil led, nikde není vidět volné moře. Musíme čekat, až led bude odehnán. Dnes námořníci vstali k bohoslužbám s nadáváním a klením; využívali zastávky v plavbě k odpočinku.

*) Tj. tvrdých tolarů, na rozdíl od papírových.

7. 9. Sobota. Ráno —5⁰. Krásný den. V poledne —2⁰, večer —3⁰. Dnes poprvé bruslíme na ledě.
8. 9. Neděle. Zataženo, —5⁰. Dnes po obvyklé bohoslužbě velitel zakázal hulákání v předsíni.
12. 11. Úterý. Jižní vichr. Kuchyně je plná kouře, kuchař nemůže vařit.
12. 12. Čtvrtek. Jasno. —22⁰. Dnes máme k obědu medvědí maso. Na pečení masa máme dávat máslo ze svých přidělů, protože však týden se chýlí ke konci, tak nikdo už nemá. Musíme tedy jíst maso vařené; to ale nechutná moc dobře, tak jsme nuceni se postit.
24. 12. Úterý. Zataženo, slabé sněžení. —14 až —16⁰. K večeři jsme měli tresku, sledě, ruské sardele, ořechy, mandle, rozinky a sušenky a i půl láhve bordeauxského vína a punč. Zábava trvala až do půlnoci. Také se vyhrálo několik nejlepších (věcí), já jsem při tom získal špičku na doutníky.
31. 12. Úterý. Zataženo. —22 až 23⁰. Vichřice trvá dál. Večer vítr zeslábl. K večeři jsme měli šunku a punč. Dnes se rozdělovaly vánoční dárky z Puly. Získal jsem pytlík na tabák a malou dýmku. Ve 12 hodin jsme pohřbili starý rok pochodňovým průvodem, hudbou a salvami z pušek. Led nám občas puká pod nohama. To ale nemá velký význam.
24. 1. 1873. Pátek. Vichřice neustává. —2,6 až —4⁰. Led klidný. U několika lidí se ukazují příznaky kurdějí. Doktor se úsilovně snaží, aby nemoci zabránil.
25. 2. Úterý. Pošmourno. —32⁰. Dnes je masopustní úterý. Pořádal se maškarní průvod na ledě. Tři námořníci, kteří se oblékli do masek, dostali láhev rumu. Také jsme dostali k vyhrání 8 pěkných věcí; já jsem vyhrál jeden stříbrný peníz. Večer jsme dostali 3 láhve rumu.
12. 3. Středa. Slabé sněžení. —14 až —19⁰. Odpoledne jasno, —31⁰. Dnes se chtěl náš doktor otrávit chloralhydrátem. Všeobecné ohromení na lodi.
13. 4. Neděle. Jasno. —20⁰, na slunci —6 až —14⁰. Dnes velikonoční svátky — š p a t n é.
18. 8. Pondělí. Narozeniny J. V. Dnes dopadl sváteční den nádherně. Dárků válečného námořnictva bylo hojně, také příspěvek ze zásob lodi uspokojoval. Při slosování jsem dostal 1 láhev višňovky, dýmku z mořské pěny a 5 kusů doutníků. Dále přišlo půl láhve vína na muže, večer rum. Jídlo v poledne a večer bylo dobré. Až dosud to byl nejlepší svátek, co jsme na lodi.
19. 8. Úterý. Mlhavo. —0,3⁰. Důstojníci jsou dnes od včerejška podroušení, jeden je opravdu nemocný.
31. 12. Středa. Jasno. Jihovýchodní vítr. —21⁰. Večer jižní vítr, —9⁰. Dnešní slavnostní rozloučení se starým rokem bylo veselé. Nápojů jsme měli hojnost. Lidé se chovali rádně.

Jaký byl Pospíšilův vztah k ostatním členům posádky? V dané situaci lze chápat občasnou rozjítřenost a spory; více překvapuje určitý odstup Pospíšila v poměru k prostým námořníkům, zvláště, když známe Payerovy vztahy k těmto mužům, bez povýšenosti a odstupu, jeho — lze říci — demokratičnost. V Pospíšilových zápisech to byli jen „lidé“ — výraz častý v armádě u nadřízených důstojníků, ale poněkud nezvyklý u mladého topiče. „K malé německé kolonii patřil také Moravan Pospischill“ (Payer, str. 85). Nepřidružil se tedy k Jihoslovanům. O přátelství s některým z druhů není v deníku zmínka.

Josef Calasanzský Pospíšil byl synem českých rodičů. Otec Antonín Pospíšil, krejčovský mistr; matka Josefa, dcera Egidia Možného z Přerova. Syn Josef se narodil v Přerově dne 29. června 1850 v domě č. pop. 436 (nynější Blahoslavova ul. 26). Vyučil se strojním zámečníkem a soustružníkem kovů.

1. dubna 1870, tedy ani ne dvacetiletý, vstoupil do válečného námořnictva;*) byl zařazen jako námořník 4. třídy. V únoru 1871 byl povýšen na námořníka 3. třídy a v prosinci 1876 byl na základě superarbitračního nálezu propuštěn. Tolik vídeňský vojenský archív.

*) Pravděpodobně dobrovolně, protože vojenská tzv. prezenční služba se tehdy nastupovala až v 21. roce věku.

V době, kdy Pospíšil vstupoval do arktické výpravy, mu ještě prezenční služba neskončila. Z Arktidy se vrátil s rozedmou plic, jež nejspíše byla důvodem jeho propuštění z vojenské služby.

Po návratu do civilního života Pospíšil získal zaměstnání u železnice. 12. listopadu 1877 se oženil v Přerově s Adolfinou Krpcovou, narozenou v Kvasicích 12. února 1858. V té době byl už dílovedoucím Alžbětinské dráhy ve Vídni. Pospíšil s manželkou žil ve Vídni, kde byl stále zaměstnán u železnice, později však jako strojmůdce (u správy výtopny Vídeň I, expozitura St. +ö-l-ten). Ve službě strojmůdce utrpěl ve stanici Oberlaa 15. srpna 1898 pracovní úraz, když pro špatně postavenou výhybku vjel do stojících vozů: natržení pravé slabiny a bederního svalstva a těžký nervový otrěs, jenž zavinil nevyléčitelnou neurózu. Pospíšil se stal trvale neschopným práce a dnem 1. září 1899 byl dán do penze. Z vídeňského bytu v XIV. okrese, Lehnergasse 2, se pak Pospíšilova rodina přestěhovala do Melku (Wachberggasse 184) v krásném dunajském údolí Wachau. V r. 1902 byl tu Josef Pospíšil poprvé stížen záchvatem mrtvice a dne 19. prosince 1906 na srdeční mrtvici zemřel. Paní Adolfina Pospíšilová žila v Melku ještě asi třicet let, potom se přestěhovala do Vídně (do Žofiina domova), kde 10. prosince 1943 zemřela.

Ve Vídni se Pospíšilovým narodil 15. července 1892 syn, jemuž dali jméno Ota po Otě Křížovi, bezprostředním Pospíšilovu představeném před 20 lety na arktické výpravě. V Melku syn vystudoval gymnasium, složil pak zkoušku učitelské způsobilosti, ale první světová válka mu záhy znemožnila učitelskou práci. Ota Pospíšil, jednoroční dobrovolník desátník, přišel brzy do ruského zajetí. V Katta-Kurganu u Samarkandu, kde prožil sedm let, se v r. 1918 oženil s Ruskou Alexandrou Šaminovou. Narodily se jim tam dvě děti: Evžen r. 1919 a Irma r. 1921. Návrat domů trval Otovi s rodinou pět a půl měsíce. Byla to cesta nejvýš strastiplná; zaplatil za ni životem dcerušky. Ota Pospíšil působil potom jako učitel na různých školách ve Vídni. Zemřel nenadále 11. prosince 1943, den po smrti své matky. Byl stížen srdeční mrtvicí, podobně jako jeho otec; daleko od domova, v tehdejším jižním Maďarsku, kde spravoval tábor evakuovaných vídeňských dětí.

Ota Pospíšil znal ovšem česky. V jeho rodině se však mluvilo německy a rusky, takže syn Evžen česky téměř neznal. Lze tedy soudit, že české národní uvědomění Oty Pospíšila nebylo nijak veliké.

Jeho syn po vystudování gymnasia musil nastoupit službu v hitlerovské německé armádě, třebaže neměl v žilách jediné kapky německé krve. Ve vlasti své matky se potom stal neznámý.

Tak vymřel rod polárníka Josefa Pospíšila.

Paní Alexandra Pospíšilová (Pospischill) žije osamocena ve Vídni.

Zůstává malý sešit s poznámkami mladého Přerovana z Arktidy. Je nejen dalším původním svědectvím o účasti českých lidí na objevných zeměpisných výpravách minulého století, ale i příspěvkem k poznání zápasu o život hloučku polárníků, odtržených ledy Severu po dva roky od světa.

ARCTIC DIARY OF JOSEF POSPÍŠIL 1872—1874

The paper treats of the up-to-now unknown diary of Josef Pospíšil who was one of the five countrymen from Moravia and Bohemia participating in the arctic expedition of Weyprecht and Payer on board the „Tegetthoff“ in 1872—1874.

Arctic Austro-Hungarian expedition became known through its involuntary being drifted to the northern part of the Barents Sea. After 435 days, on August 30, 1873, its members discovered by chance the up-to-that-time unknown group of islands which they called the Land of Francis Joseph. The progress of the expedition was described by Payer in his book „Die österreichisch-ungarische Nordpol-Expedition in den Jahren 1872—1874, nebst einer Skizze der zweiten deutschen Nordpol-Expedition 1869—1870 und der Polar-Expedition von 1871“ (Wien 1876). More details regarding the spirits, morals and mutual relations between individual members of the expedition may be learned, however, from diaries by individual members of the crew. Meanwhile other participants have published at least fragments of their diaries, the diary of Josef Pospíšil has remained unknown till the author of this paper obtained it from the descendants of the Pospíšil family. It is a thin notebook, 98 X 162 mm in size, comprising 55 pages, and written in broken German.

Josef Pospíšil descended from a Czech family, being the son of the tailor Antonín Pospíšil. He was born on June 29, 1850 in Přerov, Moravia in the house No 436 in the present Blahoslav Street. He became a machine locksmith and metal-turner. On board the ship he worked as a stoker. He died in Melk, Austria, on Dec. 19, 1906.

The discovered notes of Josef Pospíšil represent not only a further proof of the participation of Czech explorers in important geographical expeditions in the 19th century, but also bring evidence on the desperate struggle for life of a group of polar explorers cut by polar ice for more than two years from the other world, the more interesting that it is described from the point of view of a subordinate member of the crew, and not of the captain.

Translation Zdena Náglová

(A)

24. (Stille) ...
 25. (Stille) ...
 26. (Stille) ...
 27. (Stille) ...
 28. (Stille) ...
 29. (Stille) ...
 30. (Stille) ...
 31. (Stille) ...
 32. (Stille) ...
 33. (Stille) ...
 34. (Stille) ...
 35. (Stille) ...
 36. (Stille) ...
 37. (Stille) ...
 38. (Stille) ...
 39. (Stille) ...
 40. (Stille) ...
 41. (Stille) ...
 42. (Stille) ...
 43. (Stille) ...
 44. (Stille) ...
 45. (Stille) ...
 46. (Stille) ...
 47. (Stille) ...
 48. (Stille) ...
 49. (Stille) ...
 50. (Stille) ...

(B)

20. (Stille) ...
 21. (Stille) ...
 22. (Stille) ...
 23. (Stille) ...
 24. (Stille) ...
 25. (Stille) ...
 26. (Stille) ...
 27. (Stille) ...
 28. (Stille) ...
 29. (Stille) ...
 30. (Stille) ...
 31. (Stille) ...
 32. (Stille) ...
 33. (Stille) ...
 34. (Stille) ...
 35. (Stille) ...
 36. (Stille) ...
 37. (Stille) ...
 38. (Stille) ...
 39. (Stille) ...
 40. (Stille) ...
 41. (Stille) ...
 42. (Stille) ...
 43. (Stille) ...
 44. (Stille) ...
 45. (Stille) ...
 46. (Stille) ...
 47. (Stille) ...
 48. (Stille) ...
 49. (Stille) ...
 50. (Stille) ...

1. Arktický deník Josefa Pospíšila, str. 7 a 8. [Z archívu autora.]

Das Uebalten d. s. Jagdthier

2. Výprava opouští 20. května 1874 svou loď, aby nastoupila zpáteční cestu se saněmi a čluny. (Dřevoryt podle kresby Julia Payera. Ilustrace Payerova cestopisu „Die österr.-ung. Nordpol-Expedition 1872—1874“.)

NIKDY ZPĚT! Z RAKOVSKE VÝPRAVY K SEVERNÍ POJĚ 1877-78
FOTO OD JULIA KAMBE (VĚSTĚNÍK VĚSTĚNÍK)

3. „Nikdy zpět!“ — Olejomalba Julia Payera. Výjev ze zpáteční cesty mařené driftem ledu. Wilczkův ostrov stále ještě na obzoru. Weyprecht přesvědčuje vyčerpané druhy, že návrat na loď by znamenal záhubu. (Snímek reprodukce z díla „Devatenácté století slovem i obrazem“.)

4. Josef Pospíšil (fotografie z r. 1874).
 (Z archivu autora.)

5. Zadní strana podobenky Josefa Pospíšila z r. 1874 s vyobrazením expediční lodi „Viceadmiral Tegetthoff“ a seznamem navrátivších se účastníků výpravy. (Z archivu autora.)